

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Anna-Riin Meensalu

**KANDIDAATIDE POSITSIOONID EUROOPA LIIDU SUHTES
PRANTSUSMAA 2012. JA 2017. AASTA
PRESIDENDIVALIMISTEL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Martin Mölder, PhD

Tartu 2018

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad, ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

/töö autori allkiri/

Kaitsmine toimub ...../kuupäev/ kell ...../kellaeg/

...../aadress/ auditooriumis ...../number/.

Retsensent: ..... /nimi/ (...../teaduskraad/),

..... /amet/

LÜHIKOKKUVÕTE

Antud bakalaureusetöö eesmärgiks on uurida Prantsuse presidendikandidaatide positsioone Euroopa Liidu (EL) suhtes 2012. ja 2017. aasta presidendivalimiste näitel. Valimisi analüüsitakse nii eraldi kui ka võrdlevalt, et uurida, kas ja millises suunas on ELi puudutavad positsioonid muutunud valimiste lõikes. Mõlemate valimiste puhul analüüsitakse nende viie kandidaadi valimisprogramme, kes kogusid presidendivalimiste esimeses voorus enim hääli.

Töö teises peatükis tutvustatakse pehme ja tugeva euroskeptitsismi käsitlust ning eurointegratsiooni puudutavate positsioonide tüpoloogiat, mis saavad töö analüütilise osa aluseks. Valimisprogrammide analüüsimisel kasutatakse nii kvalitatiivset kui ka kvantitatiivset lähenemist. Kandidaadid liigitatakse nende vaadete alusel tüpologia kategooria(te)sse, mis esindavad nende positsiooni kõige paremini. Mõne kandidaadi positsiooni analüüsimisel rakendatakse ka pehme ja tugeva euroskeptitsismi käsitlust. Samuti analüüsitakse valimisprogrammide puhul ELi puudutavate positiivsete, neutraalsete ja negatiivsete väidete või ettepanekute arvu, et edastada programmide tonaalsust veelgi täpsemalt.

Valimisprogrammide analüüsi tulemusel ilmnas, et nii 2012. kui ka 2017. aastal esindas üks kandidaat viiest eurointegratsiooni suhtes “maksimalistlikku” positsiooni, esitades ELile minimaalselt kriitikat. Samamoodi esindasid mõlemal aastal kaks kandidaati viiest eurointegratsiooni suhtes “tõrjuvat” positsiooni, olles tugevalt euroskeptilised. Ülejäänud kandidaadid jäid nende kahe positsiooni vahele, liigitudes kas “reformistlikusse” või “neutraalsesse” kategooriasse. Valimiste lõikes võis tuvastada mõningast kasvu euroskeptiliste hoiakute osas. Kahe kandidaadi puhul, kes kandideerisid 2017. aasta valimistel, võis täheldada märke pehmest euroskeptitsismist, mis on muutus võrreldes 2012. aastaga. Valimiste lõikes võis samuti märgata tugeva euroskeptitsismi süvenemist. Kui 2012. aastal taotles ainult üks kandidaat riigi EList väljumist, siis 2017. aastal tegid seda juba kaks kandidaati. Samuti toimus muutus retoorikas: kui 2012. aastal ei maininud ükski kandidaat referendumit korraldamist, et hääletada riigi ELi liikmelisuse üle, siis 2017. aasta valimistel käisid selle idee välja kaks kandidaati.

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. PRANTSUSMAA JA EUROINTEGRATSIOON	8
1.1. Prantsusmaa mõju eurointegratsiooni arengule.....	8
1.2. Prantsusmaa riigikorraldus	10
1.2.1. Presidendi ja peaministri mõju riigi ELi puudutavale poliitikale	11
1.3. Presidendivalimiste kord Prantsusmaal.....	12
2. ERAKONDADE POSITSIOONID EUROOPA LIIDU SUHTES	14
2.1. Euroskeptitsistlikud hoiakud eurointegratsiooni arengus.....	14
2.2. Parteipõhine euroskeptitsism.....	16
2.3. Eurointegratsiooni puudutavate positsioonide tüpoloogia	17
3. METOODIKA	19
4. ANALÜÜS	23
4.1. 2012. aasta presidendivalimised.....	23
4.2. 2017. aasta presidendivalimised.....	27
4.3. 2012. ja 2017. aasta presidendivalimiste võrdlus.....	31
KOKKUVÕTE	35
KASUTATUD KIRJANDUS	37
Summary	43

SISSEJUHATUS

Euroskeptilisi hääli on olnud kuulda eurointegratsiooni projekti algusaegadest saati, kuid eriti viimasel ajal on hakatud rääkima laia ulatusega euroskeptilisest lainest, mis näib ähvardavat kogu Euroopa Liidu (EL) tulevikku. Euroskeptikute senini kõige edukamaks momendiks võib pidada Suurbritannias 2016. aastal toimunud referendumit, mille tulemusel võeti vastu otsus lahkuda EList. Brexiti referendumile järgnenud ajal on mitmetes ELi liikmesriikides (nt Hollandis, Prantsusmaal, Saksamaal) toimunud valimised, millega seoses on olnud põhjust spekuloida euroskeptikute võimaliku edu üle. Sellest kõigest lähtuvalt on euroskeptiliste vaadete levik väga aktuaalne teema, seda nii rahva kui ka poliitilise eliidi seas.

Prantsusmaa 2017. aasta presidendivalimised pälvisid rahvusvahelises meedias palju tähelepanu. Kuna presidendivalimiste teises voorus oli rahval valida kahe vastanduva nägemuse vahel Prantsusmaa ja ELi tulevikust, oli nende valimiste tulemus ELi vaatepunktist väga oluline. Emmanuel Macron oli ELi suhtes positiivselt meelestatud, toetades sügavamalt integratsiooni ELi tasemel; vastaskandidaat Marine Le Peni hoiak oli aga vastupidine, lubades pidada ELiga läbirääkimisi „suveräänsuse taastamiseks“ ja seejärel referendumit korraldamist (BBC 2017). Kuigi Prantsusmaa 2017. aasta presidendivalimised lõppesid ELi toetava kandidaadi võiduga (Macron kogus 66% häältest), saavutas *Front Nationali* kandidaat Marine Le Pen paremäärmuslaste jaoks seni kõige parema valimistulemuse (Chrisafis 2017). Arvestades, et Prantsusmaa on ELi poliitikas mõjukas tegutseja – tegemist on ühe suurima liikmesriigiga –, on Prantsusmaa sisepoliitikas toimuv ELi jaoks vägagi tähtis. Kuna euroskeptikute suurem võim Prantsusmaa poliitika üle võiks omada potentsiaalselt negatiivset mõju ELile, on oluline kaardistada ELi puudutavate positsioonide jagunemist Prantsusmaa poliitikas tegutsejate seas, uurides seejuures euroskeptiliste vaadete leviku ulatust.

Selle bakalaureusetöö eesmärgiks on analüüsida Prantsusmaa presidendivalimistel osalenud kandidaatide hoiakuid ELi suhtes 2012. ja 2017. aasta valimiste näitel. Prantsusmaa 2012. aasta presidendivalimised toimusid ülemaailmse finantskriisi järel ning kestva Euroopa võlakriisi kontekstis. Euroopa rändekriisi lahvas 2012. ja 2017. aasta presidendivalimiste vahel, mõjutades viimaseid presidendivalimisi. Nende järjestikuste kriiside kontekstis, millest Prantsusmaa on olnud mõjutatud, on oluline

uurida, kuidas on ELi puudutavad seisukohad muutunud valimiste lõikes. Töös pööratakse eriti tähelepanu selle analüüsimisele, kas muutuste puhul võib täheldada mingit suunda, kuhu poole positsioonid on liikunud.

Kandidaatide (ja samal ajal nende esindatavate erakondade) seisukohta ELi suhtes analüüsitakse presidendivalimiste tarbeks avaldatud valimisprogrammide alusel, sest nendesse dokumentidesse on kandidaadid koondanud süstematiseeritud kujul oma peamised ideed. Töös uuritakse presidendivalimiste esimeses voorus osalenud kandidaate, sest valijate valikuvõimalused on suurimad just selles voorus. Analüüsimisele võetakse ainult viie kõige edukama kandidaadi valimisprogrammid, sest nende kandidaatide vaateid võib pidada valijatele kõige relevantsemateks – viis edukaimat kandidaati kogusid 2012. aasta presidendivalimiste esimeses voorus kokku 93,94% häältest ja 2017. aasta valimistel 91,26% häältest. Ülejäänud kandidaatide tulemused jäid mõlemal aastal eraldi võetuna alla 5% (Ministère de l'Intérieur 2012a; 2017a).

Peamised küsimused, millele leitakse analüüsi tulemusel vastused, on järgmised:

- Millised olid presidendikandidaatide ja nende esindatavate erakondade positsioonid ELi suhtes 2012. ja 2017. aasta valimistel? Kuidas ja millises suunas muutusid positsioonid valimiste lõikes?

Nendele küsimustele vastates antakse ülevaade ELi suhtes positiivsete ja negatiivsete positsioonide jaotumisest mõlemal valimisaastal. Kandidaatide positsiooni teadasaamiseks viiakse läbi valimisprogrammide sisuanalüüs, mille osas rakendatakse nii kvalitatiivset kui ka kvantitatiivset lähenemist. Analüüsi tulemusena liigitatakse kandidaadid nende seisukohtade alusel eurointegratsiooni puudutavate positsioonide tüpoloogia kategooria(te)sse, mis on toodud välja töö teises peatükis. Kategoriseerimisotsuste selgitamiseks tuuakse näiteid kandidaatide olulisematest ELi puudutavatest väidetest või ettepanekutest. Mõnede kandidaatide positsiooni veelgi selgemaks edastamiseks rakendatakse ka käsitlust pehmest ja tugevast euroskeptitsismist. Valimisprogrammide puhul analüüsitakse veel lisaks ELi suhtes positiivsete, neutraalsete ja negatiivsete väidete või ettepanekute arvu. Sellise analüüsi eesmärgiks on valimisprogrammide tonaalsuse veelgi täpsem hindamine. Mõlemat valimisaastat analüüsitakse esmalt eraldi ning hiljem ka võrdlevalt, et tuvastada valimiste lõikes toimunud muutusi.

Töö on jaotatud neljaks peatükiks. Esimeses peatükis antakse ülevaade Prantsusmaa ajaloolisest mõjust eurointegratsiooni projekti arengule ning kirjeldatakse Prantsusmaa riigikorraldust ja presidendivalimiste korraldamise süsteemi, et tutvustada riigi ELi poliitika olulisemaid kujundajaid. Teises peatükis kirjeldatakse euroskeptitsismi ilminguid eurointegratsiooni arengu erinevatel perioodidel, samuti tutvustatakse teoreetilisi käsitusi ELi puudutavatest parteipositsioonidest. Selles osas esitletakse käsitlust pehmest ja tugevast euroskeptitsismist ning eurointegratsiooni puudutavate positsioonide tüpoloogiat, mis saavad töö analüütilise osa aluseks. Kolmandas peatükis antakse ülevaade valimisprogrammide analüüsimisel kasutatavatest meetoditest ning neljandas peatükis viiakse läbi 2012. ja 2017. aasta valimiste analüüs.

1. PRANTSUSMAA JA EUROINTEGRATSIOON

Prantsusmaa on rahvaarvult ELi suuruselt teine liikmesriik (riigi rahvaarv oli 2017. aasta seisuga ümardatult 67 miljonit inimest), jäädes alla vaid Saksamaale (Eurostat 2017). Riigi suurus ja pikaajaline osalus eurointegratsiooni projektis teevad Prantsusmaast mõjuka tegutseja ELi areenil. Sellest lähtuvalt on riigi poliitikas toimuv ELi vaatenurgast oluline, eriti kui valimistulemustega võib kaasneda suunamuudatus riigi ELi poliitikas.

Selles peatükis antakse esmalt lühikene ülevaade Prantsusmaa ajaloolisest rollist eurointegratsiooni protsessis, heites valgust riigi mõjukusele ELi poliitikas. Peatükis kirjeldatakse Prantsusmaa valitsussüsteemi, et tutvustada riigi ELi puudutava poliitika tähtsamaid kujundajaid. Lõpetuseks antakse ülevaade riigi presidendivalimiste korraldamise süsteemist, kirjeldades nende valimiste tulemuste laiemat mõju.

1.1. Prantsusmaa mõju eurointegratsiooni arengule

Prantsusmaa ja selle liidrid on oluliselt kujundanud Euroopa integratsiooni toimumist, olles olnud projektiga seotud selle algusaegadest saati. Stiimul Euroopa Sõe- ja Terasühenduse (ESTÜ) loomiseks tuli Prantsusmaalt – riigi välisminister Robert Schuman tegi ettepaneku vastava ühenduse loomiseks 1950. aastal. ESTÜ oli olemuselt majanduslik organisatsioon, mille eesmärkide hulka kuulus kestva rahu tagamine Euroopas. Ühendus asutati 1951. aastal Pariisi lepinguga, mille allkirjastasid kuus riiki. ESTÜ tarbeks loodud supranatsionaalsed institutsioonid said põhjaks tulevikus loodavale Euroopa Liidule (Knapp & Wright 2006, 423-426).

Prantsusmaalt pärines ka initsiatiiv Euroopa kaitseühenduse loomiseks, mille asutamise leping allkirjastati 1952. aastal. See ühendus ei saanud aga kunagi reaalsuseks, sest Prantsusmaal toimunud hääletus lepingu ratifitseerimiseks lõppes negatiivse tulemusega. ESTÜ ja kaitseühenduse loomise algatamine ei olnud ainsad korrad, mil Prantsusmaa on andnud sisendit eurointegratsiooni toimumisse (ja samamoodi on riik hiljemgi peatanud teatud arengute toimumise). Näiteks blokeeris president de Gaulle uute liikmesriikide (eelkõige Suurbritannia) vastuvõtmise ning kutsus aastatel 1965-1966 esile „tühja tooli kriisina“ tuntud intsidendi, et takistada enamuse põhimõttel toimiva hääletussüsteemi kasutuselevõtmist Ministrite Nõukogus (Knapp & Wright 2006, 426-427).

Ajalooliselt on Prantsuse presidendid tugevalt mõjutanud nii riigi ELi poliitikat kui ka ELi poliitikat ennast, kuigi see mõju on aja jooksul kahanenud (eriti alates 1980ndatest). Näiteks võimaldas president Pompidou kolme uue liikmesriigi (sh Suurbritannia) vastuvõtmise; president Mitterandi tegevus oli tähtis Ühtse Euroopa akti ja Maastrichti leppe sõlmimise juures (Cole & Drake 2000, 28). Nii vasak- kui ka parempoolsete presidentide tegevust on iseloomustanud teatud ühised jooned: presidendid on järginud ideed, et Prantsusmaal tuleb kasutada Euroopa poliitikaareeni oma prestiiži suurendamiseks, hoidnud alal “erilist” suhet Saksamaaga ning kaitsnud jätkupidevalt teatud prioriteete ELi tasemel. Nende prioriteetide hulka kuuluvad näiteks valitsustevahelise ühise välis- ja julgeolekupoliitika arendamine, ühise põllumajanduspoliitika tugevana hoidmine ning ELi laienemise pidurdamine (Rozenberg 2013, 58-59).

Prantsusmaa endine staatus suurvõimuna on peegeldunud riigi taotlustes võtta juhviv roll ühtse Euroopa identiteedi kujundamisel, mis puudutab diplomaatilist ja sõjaväelist koostööd. Prantsusmaa on traditsiooniliselt pooldanud eurointegratsiooni juhtimist valitsustevahelisel tasemel ega ole olnud huvitatud supranatsionaalsete institutsioonide võimu suurendamisest. Prantsusmaa on ühelt poolt toetanud tugeva ja ambitsioonika ELi kujunemist, kuid on samas suhtunud negatiivselt loobumistesse suveräänsuse osas (Knapp & Wright 2006, 435-438). Suveräänsusega seotud küsimused tõusid teravalt esile näiteks Maastrichti leppega seotud referendumiga kampaania ajal. ELi lepete vastase, Prantsusmaa suveräänsust toetava leeriga liitus tegutsejaid kõikidest poliitikavooludest; see küsimus lõhestas eksisteerivaid poliitilisi formatsioone ning kutsus esile uute ühenduste loomise (Rozenberg 2013, 62-63).

Prantsusmaa on tänapäevalgi tähtis tegutseja ELi tasemel, kuigi riigi positsioon on võrreldes varasemaga mõnevõrra langenud. Osalt on seda mõjutanud Prantsusmaa ja Saksamaa partnerluse dünaamika muutumine pärast Saksamaa ühinemist, kui riik ei leppinud enam Prantsusmaaga võrreldes poliitiliselt alama staatusega. Prantsusmaa kohanemisküsimused seoses “uue” Euroopa poliitikaprotsessidega ning neoliberaalsete majanduspõhimõtete levikuga Euroopas ja mujal maailmas on mõjunud riigi mõjuvõimule ebasoodsalt (Knapp & Wright 2006, 482-483). Prantsusmaa positsiooni mõjutas ka ELi laienemine 2004. aastal, mis pani endise riikidevahelise võimutasakaalu küsimuse alla. “Uut” Euroopat ei iseloomustanud ainult liikmesriikide arvu suurenemine,

vaid ka kultuurilised, ideelised ja keelelised muudatused (nt inglise keele kasutamine töökeelena kasvas oluliselt). Institutsionaalsete jõuvahekordade muutumine väljendus Nice'i lepingus, mille tulemusel vähenes Prantsusmaa kohtade arv Euroopa Parlamendis (muutuse oluline aspekt oli see, et Prantsusmaa kohtade "kaal" võrreldes Saksamaaga langes) ning riik pidi loovutama ühe oma kahest kohast Euroopa Komisjonis (Drake 2006, 90-96).

1.2. Prantsusmaa riigikorraldus

Viiendat Vabariiki iseloomustab poolpresidentaalne valitsussüsteem, mille raames jaotub täidesaatev võim kaheks. Riigipeaks on otsesel teel valitav president ning peaminister, kes on vastutav parlamendi ees, täidab valitsusjuhi rolli. Võimujaotus nende kahe institutsiooni vahel on sageli ebaselge (Levy & Skach 2008, 112).

Põhiseaduse artikli 5 järgi on presidendi rolliks olla „riikliku iseseisvuse, territoriaalse terviklikkuse ja lepete austamise garanteerija“. Presidendi võimuses on muuhulgas määrata ametisse peaminister ning panna teatud küsimusi referendumile (seda valitsuse soovitusel või mõlema parlamendikoja ühise esildise järel). President võib tahtmisel saata rahvussamblee laiali ja algatada uued valimised, mille järel ei ole lubatud saata parlamendi alamkoda uuesti laiali aastase perioodi jooksul. President on ministrite nõukogu esimees ning riigi relvajõudude ülem; samas on põhiseaduse artikli 21 järgi peaminister riigikaitse eest vastutajaks. Sama artikli järgi on peaministri ülesandeks valitsuse töö juhtumine ning seaduste rakendamise kindlustamine (Constitution de la République française).

Prantsuse presidendi võim ei piirdu ainult põhiseaduses kirjutatuga – ajaloolistest põhjustest lähtuvalt kuuluvad presidendile õigused, mida kutsutakse koondnimega *domaine réservé* (eesti k "reserveeritud haldusala"). Need õigused ei väljendu otseselt Prantsuse põhiseaduses, kuid on omandanud aja jooksul pool-põhiseadusliku staatuse. Selle eraldatud haldusala kaudu kuulub presidendile juhiv roll riigi välis- ja kaitsepoliitikate loomisel; valitsuse tööks on nende poliitikate elluviimine (Knapp & Wright 2006, 59-60).

Presidendi tugevat võimu toetab see, kui parlamendienamus on presidendi poolel. Sellist olukorda, mil parlamendienamuse moodustab presidendi suhtes rivaalitsev erakond või koalitsioon, nimetakse *cohabitation*iks (eesti k “kooselu”). Viienda Vabariigi ajal on taoline olukord tekkinud kolmel korral: aastatel 1986-1988, 1993-1995 ja 1997-2002. Peaministri võim tugevneb oluliselt *cohabitationi* perioodide ajal, kuid tarvidus teha presidendiga koostööd siiski säilib, sest presidendil on jätkuv õigus saata parlament laiali. Nendel perioodidel, mil täidesaatev võim on olnud lõhestunud, on riigipeadel enamasti õnnestunud säilitada oma eesõigus kujundada riigi kaitse- ja välispoliitikat (Levy & Skach 2008, 118-119).

Mitmed põhiseaduse sätted toetavad täidesaateva võimulahu tugevamat võimu võrreldes seadusandliku võimulahuga. Esiteks on need valdkonnad, mille kohta on parlamendil õigus võtta vastu statuute, piiratud artikliga 34. Ülejäänud valdkondi valitsetakse regulatsioonide toel, mis jäävad peaministri autoriteedi alla. Valitsus kujundab parlamendi päevakorda olulisel määral – parlamendikojad peavad neljast istungitele pühendatud nädalatest kahel tegelema valitsuse palvel agendasse määratud teemadega. Valitsusel võib panna parlamendikojale esitatud eelnõu hääletusele ainult nende parandustega, mille valitsus on ise teinud või heaks kiitnud. Valitsusel on õigus muuta teatud eelnõude vastuvõtmine usaldusküsimuseks – kui rahvussambale ei esita 24 tunni jooksul resolutsiooni umbusaldushääletuse korraldamiseks või kui hääletus kukub hiljem läbi, saab eelnõu automaatselt vastu võetud (Constitution de la République française).

1.2.1. Presidendi ja peaministri mõju riigi ELi puudutavale poliitikale

Prantsuse presidendil on võrdlemisi palju tegevusvabadust riigi ELi poliitika valdkonnas; ELi puudutava “kõrge poliitika” kujundamine jääb suuresti presidendi pädevusse, seda isegi siis, kui presidendil puudub toetav parlamendienamus. *Cohabitationi* tingimustes on täidesaateva võimu pead käinud ELi tippkohtumistel kas koos või on peaministri asemel läinud välisminister (Knapp & Wright 2006, 446-447). President juhib Prantsuse delegatsiooni Euroopa Ülemkogu kohtumistel; positsioonist lähtuvalt on presidendid osalenud mujalgi, näiteks president Sarkozy otsustas 2007. aasta juulis minna majandusministri asemel isiklikult eurogrupi koosolekule (Rozenberg 2013, 68).

Peaministri mõju riigi ELi poliitika kujundamise üle ei ole olematu, sest tema autoriteedi all toimub riigi seisukohtade väljendamine ELi seaduseelnõude suhtes, riigi kehtiva seadusandluse kohaldamine ELi regulatsioonidega jms. Peaministri nõunik juhib riigi ELi asjade peasekretariaati, mis tegeleb valitsusvaheliste läbirääkimiste korraldamisega ELi puudutavate küsimuste üle (Rozenberg 2013, 68). See asutus täidab olulist koordineerivat funktsiooni ja raporteerib nii peaministrile kui ka presidendile (Knapp & Wright 2006, 126).

1.3. Presidendivalimiste kord Prantsusmaal

Prantsuse president valitakse rahva poolt otsevalimiste teel. Riigi põhiseaduse artikkel 7 sätestab, et presidendi valimine toimub absoluutse häälteenamuse alusel. Presidendivalimistel võib olla kaks vooru – teine voor peetakse juhul, kui ükski kandidaat ei saa esimeses voorus piisavalt häáli, et saavutada absoluutne enamus. Teises voorus võivad osaleda vaid need kaks kandidaati, kes said esimeses voorus kõige rohkem häáli. Artikli 6 järgi võib üks inimene täita presidendi ametikohta kuni kaks järjestikust ametiaega (Constitution de la République française).

Oluline põhiseadusmuudatus võeti vastu 2000. aastal, mil presidendi ametiaeg lühendati seitsmelt aastalt viiele ehk muudeti sama pikaks kui rahvussamblee ametiaeg. Sellel põhiseaduse muudatusel oli oluline mõju presidendivõimu tugevusele, samuti otsusel sättida presidendivalimised vahetult enne parlamendivalimisi. Vana süsteemi ajal järgisid presidendi- ja parlamendivalimised erinevaid tsikleid ning sattusid tihti erinevatele aastatele, kuid pärast muudatuste sisseviimist hakkasid presidendivalimised toimuma kõigest mõned nädalad enne rahvussamblee valimisi. Muudatuste sisseviimise üheks põhjuseks oli lootus, et nii lühikene vahe valimiste vahel vähendab võimalust *cohabitationi* olukorra tekkeks. Kuigi sellise olukorra tekkimine ei ole endiselt võimatu, on valijad praktikas olnud huvitatud sellest, et uuel presidendil oleks parlamendis toetav enamus, mille abiga oma plaane ellu viia (Levy & Skach 2008, 119-121).

Need reformid on viinud valimiste “presidentialiseerumiseni” ning sellest lähtuvalt on parlamendivalimised omandanud valijate silmis vähemolulise staatuse. Rahvussamblee valimiste madalam tähtsus võrreldes presidendivalimistega peegeldub valijate madalamas osaluses. Sellist suundumust valijate käitumises toetasid ka varasemad

muudatused (sh muudatused aastatel 1962, 1981, 1986) valimiste kavas (Lewis-Beck et al. 2011, 8). Alljärgnev tabel 1 võrdleb valimisaktiivsust presidendi- ja rahvusassambleevalimiste teises voorus pärast valimiste seadmist samale aastale.

Tabel 1. Presidendivalimiste ja rahvusassamblee valimiste teises voorus hääletanud valijate protsent registreeritud valijatest aastatel 2002-2017 (Conseil constitutionnel 2002, 2007, 2012b, 2017b; Ministère de l'Intérieur 2002, 2007, 2012, 2017):

Aasta	Valimisaktiivsus presidendivalimistel	Valimisaktiivsus rahvusassamblee valimistel
2002	79,71%	60,42%
2007	83,97%	59,98%
2012	80,35%	55,40%
2017	74,56%	42,64%

2. ERAKONDADE POSITSIOONID EUROOPA LIIDU SUHTES

Euroopa poliitika on pikka aega olnud mõjutatud erinevatest kriisidest, alustades ülemaailmse finantskriisiga ning lõpetades rändekriisiga. Nende kriiside taustal on palju kõneainet pakkunud kasvav populismi- ja euroskeptitsismilaine Euroopas. Selles peatükis paigutatakse see viimane periood Euroopa ajaloos laiemasse konteksti, uurides arenguid euroskeptitsismis.

Esmalt antakse peatükis ülevaade euroskeptitsismi ilmingute muutumisest ajas, eristades erinevaid ajajärke eurointegratsiooni arengus. Teiseks tutvustatakse ELi puudutavate parteipositsioonide teoreetilisi käsitlusi. Peatükis esitletakse käsitlust pehmet ja tugevast euroskeptitsismist ning eurointegratsiooni puudutavate positsioonide tüpoloogiat, mis saavad töö analüütilise osa aluseks.

2.1. Euroskeptitsistlikud hoiakud eurointegratsiooni arengus

„Euroskeptitsismi“ termin võeti esmalt kasutusse 1980ndate kesksajal Suurbritannias. Esialgu leidis sõna kasutust vanema termini „*anti-marketeer*“ (ühisturu vastane) sünonüümina ja seda seostati negatiivse hoiakuga Suurbritannia osalusel eurointegratsioonis. „Euroskeptitsismi“ termini levikuga teistesse riikidesse omandas sõna erinevaid, kontekstist mõjutatud tähendusevarjundeid, mis erinesid mõnevõrra sõna tähendusest Suurbritannias (Harmsen & Spiering 2004, 15-18).

Uurides eurointegratsiooni arengut euroskeptitsismi vaatevinklist, on võimalik eristada kolme ajaperioodi, millest esimene kestis integratsiooniprojekti algusest kuni 1980ndate lõpuni. Selle perioodi „euroskeptitsism“ oli peamiselt eliidikeskne; rahva arvamust tollel ajal on kirjeldatud kui „lubavat konsensust“. Eliidi erimeelsused tekkisid lahknevatest nägemustest selle kohta, millise kuju peaks Euroopa integratsioon võtma (eriti selles osas, mis puudutas Euroopa institutsioonide ja liikmesriikide võimu tasakaalu). Euroskeptiliste häälte olemasolu ei takistanud eurointegratsiooni toimumist, kuid need mõjutasid siiski protsessi kujunemist (Vasilopoulou 2013, 154-159).

Maastrichti leppe sõlmimisest sai murranguline punkt integratsiooniprotsessis. Leppega pandi ametlik alus Euroopa Liidule ning selle tulemusel muutusid ELi ja liikmesriikide võimu piirid majandus-, sotsiaal-, välispoliitika jm olulistel valdkondades (Usherwood &

Startin 2013, 3). Selle leppe sõlmimisega 1991. aastal jõudis lõpule ajastu, mil eurointegratsioon oli peamiselt eliidiprojekt. ELiga seotud teemad omandasid suurema olulisuse (ja vaidlustatuse) parteide ja avalikkuse silmis, figureerides ka siseriiklikel valimistel (Hooghe & Marks 2006, 247-248).

Maastrichti-järgsel ajastul on võimalik rääkida ELi vastaste hoiakute juurdumisest rahva, erakondade, meedia jm tegutsejate seas, seda nii siseriiklikul kui ka Euroopa-ülesel tasandil. "Euroopa küsimuse" suurenenud tähtsus avalikkuse silmis on andnud euroskeptilistele jõududele võimaluse toetust mobiliseerida ning poliitikutele võimaluse kasutada seda küsimust strateegiliselt enda toetuse suurendamiseks. Teatud riikides muutusid referendumid ELi lepete ratifitseerimiseks tavapäraseks toiminguks, mis on mõjutanud oluliselt integratsiooniprotsessi kulgemist. Taanis läbiviidud referendum Maastrichti leppe ratifitseerimiseks lõppes valitsuse kaotusega ning Prantsusmaal ei jäänud sarnasest tulemusest palju puudu (Usherwood & Startin 2013, 4). Negatiivse otsuse järel anti Taanile võimalus jääda leppe teatud osade täitmisest kõrvale (loobuti nt ühisrahast ning Euroopa kodakondsuse kasutuselevõtust), mis lõi pretsedendi ka teistele riikidele (Vasilopoulou 2013, 159-160).

Eurointegratsioonile olulised sündmused toimusid 2005. aastal, mil Prantsuse ja Hollandi valijad lükkasid referendumiga tagasi ELi põhiseaduse. "Ei" hääled saavutasid ülekaalu hoolimata sellest, et mõlemas riigis toetasid suur osa peavoolu poliitilisest eliidist ja meediast ELi põhiseaduse vastuvõtmist. Referendumite tulemused olid märgiks lõhede kasvamisest nii ELi toetava eliidi ja rahva arvamuse vahel kui ka sotsiaalmajanduslikul tasemel - mõlemas riigis oli "ei" hääle seotud madalama hariduse ja sotsiaalmajandusliku staatusega (Startin & Krouwel 2013, 65-76).

Kolmandat perioodi eurointegratsiooni arengus, mis sai alguse finantskriisi puhkemisega, iseloomustab euroskeptitsism nii rahva kui ka eliidi tasemel. Seda perioodi märgivad riiklike huvide tugevam esiletungimine ning riikidevahelise solidaarsuse haprus, mis ilmnes nt Kreeka võlakriisiga seoses. Vastuollu on sattunud erinevad nägemused ELi tulevikust – mõned liikmesriigid toetavad eurointegratsiooni sügavnemist, teised on sellele aga riiklikust huvist lähtuvalt vastu (Vasilopoulou 2013, 161-162). Selle viimase perioodi üheks tähtsamaks sündmuseks võib pidada 2016. aastal toimunud Brexiti referendumit, mil Suurbritannia rahvas hääletas Euroopa Liidust lahkumise poolt.

Usherwoodi et al. (2018, 472-474) järgi vähendas Brexiti otsusele järgnenud poliitiline segadus ja Briti naela väärtuse langemine lühiajaliselt euroskeptikute taotluste atraktiivsust, kuid see mõju ei kestnud kaua. Autorite sõnul on Brexiti referendum kannustanud euroskeptikuid üle Euroopa, toimides potentsiaalse pretsedendina, ning lühemas perspektiivis ei ole oodata euroskeptiliste parteide toetuse langust.

2.2. Parteipõhine euroskeptitsism

Parteipõhise euroskeptitsismi puhul on võimalik eristada pehmet ja tugevat (inglise k *soft/hard*) euroskeptitsismi. Kui tugev euroskeptitsism kannab endas põhimõtteliselt negatiivset hoiakut eurointegratsiooni suhtes, siis pehme euroskeptitsismi puhul selline vastuseis puudub. Definiitsiooni kohaselt võib tugevat euroskeptitsismi näha „erakondades, kes arvavad, et nende riigid peaksid taanduma liikmelisusest, või kelle ELi suunalised poliitikad on samaväärsed vastuseisuga kogu Euroopa integratsiooni projektile nagu see on praegu loodud“ (Taggart & Szczerbiak 2008, 7-8).

Pehme euroskeptitsismi puhul ei ole erakonnad vastu kogu eurointegratsioonile tervikuna, vaid teatud osadele. Sellest euroskeptitsismi vormist võib rääkida nende parteide puhul, kellele on ELile vastuseisu väljendamine osa tavapärasest diskursusest. Pehme euroskeptitsism võib olla tuvastatav juhtudel, kus erakonnad näevad ELis ohtu sellele, mida käsitletakse „riigi huvidena“, või „kus mured ühe (või mitme) poliitikavaldkonnaga seoses viivad kvalifitseeritud vastuseisu väljendamiseni ELi suhtes“ (Taggart & Szczerbiak 2008, 8). Pehme euroskeptitsism võib väljenduda näiteks vastuseisus ELi vastutusala laienemisele, uute liikmete vastuvõtmisele, ELi sisese võimutasakaalu muutmisele (kas riigi ja ELi või ELi institutsioonide vahel) jne (Katz 2008, 155).

Usherwood ja Startin (2013, 5-6) võtsid Taggarti ja Szczerbiaki käsitlemise aluseks ning lõid selle põhjal neljast kategooriast koosneva liigituse euroskeptilistest erakondadest:

- 1) suveräänsust pooldavad parteid, mis on põhimõtteliselt ELi vastu ja mille tegevus keerlebki selle ühe põhiküsimuse ümber;
- 2) radikaalsed parempoolsed erakonnad, mille poliitikale on ELi vastasus üheks keskseks teemaks (lisaks sisserändele, üleilmastumisele jne);

- 3) euroskeptilised mittepeavoolu vasakpoolsed parteid, mis on kriitilised ELi neoliberaalsuse suhtes;
- 4) pehmet euroskeptilist diskursust harrastavad peavoolu erakonnad (tavaliselt parempoolsed parteid, kuid mitte alati) (Usherwood & Startin 2013, 5-6).

2.3. Eurointegratsiooni puudutavate positsioonide tüpoloogia

Kuigi parteide positsioone ELi suhtes on seni uuritud põhiliselt euroskeptitsismi vaatepunktist, ei ole eurointegratsiooni toetavad hoiakud jäänud akadeemilise tähelepanuta. Szczerbiak ja Taggart (2008, 241-248) andsid oma tekstis ülevaate erinevate autorite poolt loodud tüpoloogiatest, mille kategooriad peegeldavad nii positiivseid kui negatiivseid positsioone ELi suhtes. Üks käsitlus, mis toodi välja, oli Floodi kuuest kategooriast koosnev tüpoloogia, mida kirjeldati kui „kõige ambitsioonikamat ja ulatuslikumat katset luua klassifikatoorse skeemi“ (Szczerbiak & Taggart 2008, 245). Seda tüpoloogiat kommenteerides tõid Szczerbiak ja Taggart välja probleemi, et Floodi loodud kategooriad ei ole üksteist välistavad ning nende rakendamiseks on vaja palju andmeid.

Floodi täiendatud tüpoloogia, millesse on lisandunud „neutraalne“ kategooria, ilmus 2018. aastal. Selle "õhukese" tüpoloogia alusel on võimalik kategoriseerida erakondi (ja ka muid grupe) nende eurointegratsiooni puudutava positsiooni põhjal. Tüpoloogia lubab ka kategooriate kombineerimist ehk üks erakond võib kuuluda mitme kategooria alla (Flood & Soborski 2018, 41).

Flood ja Soborski (2018, 41-45) leiavad, et kuigi ideoloogiatele on lõppu kuulutatud, on need endiselt olulised, sest ideoloogiad suudavad areneda aja jooksul. Ideoloogilised uskumused, väärtused jne ühendavad poliitilisi tegutsejaid (poliitikuid, toetajaid jne) ning need mõjutavad parteikonkurentsi üldiselt. Erakondade eurointegratsiooniga seotud positsioone tuleks uurida nende üldisema makroideoloogia (konservatism, liberalism jne) kontekstis. Autorite loodud tüpoloogia jätab samas lahtiseks, millises vahekorras on ideoloogia ja strateegia erakondade positsioonide kujunemisel, pretendeerides ainult erakondade üldise seisukoha edasiandmisele. Järgnevas tabelis 2 (lk 18) on tüpoloogia toodud välja täiskujul.

Tabel 2. Eurointegratsiooniga seotud positsioonide tüpoloogia (Flood & Soborski 2018, 41):

Maksimalistlik	Sellesse kategooriasse kuuluvad erakonnad toetavad eurointegratsiooni edenemist võimalikult kaugele ja võimalikult kiiresti valitud suunas;
Reformistlik	Siia kategooriasse kuuluvad erakonnad on eurointegratsiooni edenemise poolt. Samas leiavad need erakonnad, et eurointegratsiooni senise arengu tulemusel on puudusi, mis tuleb kõrvaldada;
Järk-järguline (<i>gradualist</i>)	Sellesse kategooriasse kuuluvad erakonnad on nõus ELi integratsiooni mõningase edenemisega, seda tingimusel, et protsess toimub järk-järguliselt;
Neutraalne	Siia kategooriasse kuuluvad erakonnad ei väljenda eurointegratsiooni edenemise suhtes mingit arvamust, ei poolt ega vastu;
Minimalistlik	Selles kategoorias olevad erakonnad aktsepteerivad ELi integratsiooni selle praegusel kujul, kuid ei toeta selle edenemist enam kaugemale;
Revisionistlik	Siin kategoorias olevad erakonnad ei ole rahul mõne arenguga ELis ning toetavad tagasipöördumist mõnda varasemasse staadiumisse ELi arengus;
Tõrjuv (<i>rejectionist</i>)	Sellesse kategooriasse kuuluvate erakondade positsioon eurointegratsiooni suhtes on otseselt tõrjuv, nad on vastu igasugusele osalusele.

3. METOODIKA

Selles töös uuritakse presidendikandidaatide (ja nende poliitiliste ühenduste) positsiooni ELi suhtes presidendivalimiste tarbeks esitatud valimisprogrammide alusel. Presidendivalimistel on valijate silmis tähtsam staatus, nagu ilmnes töö esimesest peatükist, ning valimisperioodi esimeste valimistena on neil mõju rahvusassamblee valimistele. Samast peatükist avaldus, et kuigi Prantsuse presidentide mõju eurointegratsiooni kujunemise üle on aja jooksul langenud, on presidendivalimiste tulemus ELi vaatevinklist endiselt tähtis, sest president mõjutab riigi ELi poliitikat ning osaleb ka ELi taseme poliitika kujundamisel. Osalt tuleneb nende valimiste uurimise põhjus ka valimisprogrammidest endist. Mitmed erakonnad, kelle kandidaat osales presidendivalimistel, kasutasid mõlematel valimistel sama programmi. Seda ei teinud küll kõik erakonnad, näiteks *Les Républicains* avaldas 2017. aastal rahvusassamblee valimiste tarbeks eraldi programmi (seda koostöös *Union des Démocrates et Indépendants*-ga), sama tegi ka *Parti Socialiste*. Antud töös analüüsitakse ainult ühte tüüpi programme ehk käsitletakse ainult valimiste perioodi esimeste valimiste tarbeks avaldatud programme.

Valimisprogrammide puhul analüüsitakse ainult sisu, mis on otseselt seotud ELi või "Euroopaga". Muud teemad, mille sisu ei ole otseselt suunatud ELile, jäetakse kõrvale. ELi puudutavaks sisuks loetakse väited ja ettepanekud, mis käsitlevad järgneva valdkondi (kas oleviku või tuleviku kontekstis): EL kui tervik, seda nii süsteemi kui ka üldise olukorra mõttes; Euroopa idee; ELi institutsioonid ja nende esindajad; ELi konkreetsed lepped, direktiivid jm poliitikad; ELi poliitikate üldine sisu, mis võib olla suunatud ainult ELile või ka muule maailmale; ELi normid ja väärtused; ELi raames toimuv koostöö ja areng; ELi eelarve; ELi laienemine; eurosooni korraldus; euro; Schengeni ala; riigi väärtused, huvid ja suveräänsus seoses ELiga; riigi kulutused ELi eelarvesse; riigi väljumine EList; riigipoolne kinnipidamine ELi lepetest, direktiividest jms.

Töös analüüsitakse presidendivalimiste esimeses voorus osalenud viie kõige rohkem häält kogunud kandidaadi valimisprogramme, kes on toodud välja järgnevas tabelis 3 (lk 20):

Tabel 3. Viis edukaimat kandidaati 2012. ja 2017. aasta presidendivalimiste esimeses voorus koos nende poliitiliste ühenduste ja valimistulemustega (Conseil constitutionnel 2012a, 2017a):

Aasta	Poliitiline ühendus	Kandidaat	Kogutud häälte protsent häälte koguarvust
2012	Parti socialiste	François Hollande	28,63%
	Union pour un mouvement populaire (UMP) ¹	Nicolas Sarkozy	27,18%
	Front national	Marine Le Pen	17,90%
	Front de gauche	Jean-Luc Mélenchon	11,10%
	Mouvement Démocratique	François Bayrou	9,13%
2017	En Marche! ²	Emmanuel Macron	24,01%
	Front national	Marine Le Pen	21,30%
	Les Républicains	François Fillon	20,01%
	La France insoumise	Jean-Luc Mélenchon	19,58%
	Parti socialiste	Benoît Hamon	6,36%

Kandidaatide positsiooni uurimiseks viiakse läbi valimisprogrammide sisuanalüüs, milles rakendatakse kombineeritud meetodeid. See lähenemine lubab segada kvalitatiivseid ja kvantitatiivseid meetodeid, nähes mõlemaid “eklektilise tööriistakomplektina”, millest uurija saab valida parimad vahendid oma uurimisülesande lahendamiseks (Grbich 2013, 9). Valimisprogrammide analüüsi kvalitatiivne pool seisneb kandidaatide ELi puudutavate väidete ja ettepanekute sisu analüüsimises, ilma et neid taandataks numbrilistele koodidele. Sellise analüüsi tulemusel paigutatakse kandidaadid eurointegratsiooni puudutavate positsioonide tüpologia (vt tabel 2) kategooria(te)sse, mis väljendavad nende positsiooni kõige paremini. Selline lähenemine on oma olemuselt deduktiivne, sest valimisprogrammide sisu analüüsitakse olemasoleva teoreetilise

¹ UMP nimi on 2015. aastast *Les Républicains* (Libération 2015).

² Pärast presidendivalimiste võitmist teatati, et ühenduse uueks nimeks saab *La République en Marche* (Clavel 2017)

käsitluse raames. Tulemused esitatakse tüpoloogia kategooriate kaupa (välja tuuakse ainult “täidetud” kategooriad). Kategoriseerimisotsuste selgitamiseks tuuakse näiteid kandidaatide olulisematest ELi puudutavatest väidetest või ettepanekutest.

Mõnede kandidaatide positsiooni analüüsimisel rakendatakse ka pehme ja tugeva euroskeptitsismi käsitlust (vt lk 16), et edastada nende positsiooni veelgi täpsemalt. Pehmet euroskeptitsismi on mõnevõrra keerulisem objektiivselt tuvastada kui tugevat euroskeptitsismi, kuna ainult ühe valimisprogrammi põhjal on keeruline hinnata, kas ELile vastuseisu väljendamine on osa erakonna või kandidaadi tavalisest poliitilisest repertuaarist. Samuti muutub pehme euroskeptitsismi käsitlus liiga laiaks, kui absoluutselt igasugust kriitikat ELile pidada euroskeptitsismiks. Seepärast lähtutakse selles töös pehme euroskeptitsismi tuvastamisel eelkõige kriitika ulatusest, st kui ELi puudutav kriitika ei ole erandjuhuks, vaid seda esineb mitmete teemadega seoses.

Programmide kvalitatiivset analüüsi kombineeritakse kvantitatiivse kontentanalüüsiga, mida kasutatakse ELi suhtes positiivse, neutraalse ja negatiivse tooniga väidete või ettepanekute arvu analüüsimiseks. Selline kontentanalüüs läheneb uuritava materjali analüüsimisele süsteemselt ja tegeleb uuritava nähtuse mõõtmisega, täites enamasti kirjeldavat eesmärki. Kvantitatiivne kontentanalüüs uurib manifestset sisu; uuritavad üksused kodeeritakse ning analüüsi tulemiks võib olla andmete loendamine, sageduse või korrelatsiooni hindamine jms (Drisko & Maschi 2015, 51-55). Selles töös tegeletakse kodeeritud üksuste loendamisega, sagedust otseselt ei hinnata.

Selle meetodi rakendamisel võetakse uuritavateks üksusteks lausete osad, laused või lõigud, milles avaldub terviklik mõte (ehk sama ideed puudutavad järjestikused laused loetakse üheks väiteks). Üksused kodeeritakse nende sisu tooni järgi vastavalt positiivse, neutraalse või negatiivse kategooria alla. Igas kategoorias olevate väidete konkreetset arvu võrreldakse ainult ühe valimisprogrammi raames, sest programmide pikkused ning sellest lähtuvalt ka ELi puudutavate väidete arv varieeruvad suuresti. Sellise analüüsi tulemusel on võimalik hinnata valimisprogrammide üldist tonaalsust, st hinnata iga kandidaadi puhul, millise tooniga väiteid on rohkem, milliseid vähem. Konkreetseid arve kõrvale jättes on võimalik võrrelda sellist üldist tonaalsust ka valimisprogrammide üleselt.

Positiivsesse kategooriasse kuuluvaks loetakse need väited või ettepanekud, mis väljendavad üldist positiivset hoiakut ELi suhtes; kaitsevad või õigustavad ELi; toetavad solidaarset ja ühtset Euroopat; toetavad koostöö suurendamist ELis uute projektide, strateegiate, lepete, institutsioonide jne näol (siinkohal ei arvestata ettepanekuid riikidevaheliseks koostööks, mis ei toimu ELi raames). Nende ettepanekute puhul, mis näevad ette koostöö suurendamist arvestataval määral, peetakse implitsiitseks, et suhtumine ELi taseme koostöösse on positiivne.

Neutraalsesse kategooriasse liigitatakse need väited või ettepanekud, mis ei väljenda otseselt positiivset ega negatiivset hoiakut. Sellesse kategooriasse arvatakse ettepanekud, mis puudutavad mingi valdkonna reguleerimist ELi tasemel (mõtted võivad olla ajendatud riiklikust huvist või mitte); samuti ettepanekud, mis puudutavad ELi normide või väärtuste ülekandmist riigi tasemele või vastupidi. Negatiivsesse kategooriasse arvestatakse need väited, mis näitavad negatiivset suhtumist ELi kui tervikusse või selle institutsioonidesse; väljendavad rahulolematust ELi poliitikate üldise suuna või konkreetsete poliitikate (olemasolevate või planeeritavate) suhtes; panevad ette teatud lepete või direktiivide tühistamise; väljendavad negatiivset suhtumist ühisrahasse; väljendavad rahulolematust riigi ELiga seonduvate kulude või ELi eelarve suhtes; nõuavad riigi otseselt riigi EList väljumist või ELi liikmelisuse kohta referendumikorraldamist; nõuavad taganemist teatud lepetest või direktiividest kinnipidamisest.

Valimisprogrammide sisu analüüsimine kvalitatiivsel teel, võttes seejuures aluseks olemasoleva teooria, ning nende tonaalsuse hindamine kontentanalüüsi kasutades täidavad kõige üldisemal tasemel sarnast eesmärki (kandidaatide ELi puudutava positsiooni uurimine). Samas analüüsitakse erinevate meetodite kasutamisel mõnevõrra erinevaid asju ning sellest lähtuvalt saab öelda, et lähenemised täiendavad teineteist. Eurointegratsiooni puudutavate positsioonide tüpoloogia on positsioonide üldise sisu väljendamisel nüansirikkam kui tonaalsuse jaotus, mis koosneb ainult kolmest kategooriast. Viimane jaotus lubab samas hinnata täpsemalt erinevusi tüpoloogia samasse kategooriasse kuuluvate kandidaatide vahel. Mõlemat meetodit valimisprogrammide analüüsimiseks rakendatakse esmalt valimisaastate puhul eraldi ja hiljem võrreldakse tulemusi, et uurida valimiste lõikes toimunud muutusi.

4. ANALÜÜS

Järgnevalt on analüüsitud presidendikandidaatide positsiooni eurointegratsiooni suhtes presidendivalimistel kasutatud valimisprogrammide alusel. Kandidaadid on liigitatud Floodi ja Soborski tüpoloogia (vt tabel 2, lk 18) alusel ning tulemusi esitletakse “täidetud” kategooriate kaupa. Mõndade kandidaatide puhul rakendatakse ka pehme ja tugeva euroskeptitsismi käsitlust, et väljendada nende positsiooni veelgi selgemalt. Esmalt analüüsitakse mõlemat valimisaastat eraldi ning seejärel võrreldakse tulemusi.

4.1. 2012. aasta presidendivalimised

Nende presidendivalimiste esimeses voorus eristusid teistest kaks kandidaati (Hollande ja Sarkozy), kelle kogutud häälteprotsent oli teistega võrreldes oluliselt suurem. Tulemustelt kolmandaks jäänud kandidaadi vahe teiseks jäänuga oli üle 9% (Conseil constitutionnel 2012a). Mõlemad kandidaadid, kes kogusid esimeses voorus enim hääli, olid traditsiooniliste peavoolu erakondade esindajad. Järgnevalt esitatakse 2012. aasta valimiste viie edukaima kandidaadi seisukohtade analüüs.

Maksimalistlik positsioon

Mouvement Démocratique'i esindaja François Bayrou positsioon ELi suhtes on kõige paremini väljendatud selle kategooria poolt. Bayrou valimisprogrammi üldine hoiak eurointegratsiooni suhtes oli positiivne, väljendades toetust ELi taseme koostööle ja solidaarsusele. Programmis esitati konkreetseid ja laia ulatusega ettepanekuid koostöö edendamiseks ning leiti, et „Euroopa unistuse“ taaselustamisega on kiire (Bayrou 2012, 16). Mõned olulisemad ideed, mida programmis esitleti seoses ELiga, on järgnevad:

- Luua tuleb ELi presidendi institutsioon, kes oleks rahva poolt valitud ja esindaks ELi huve;
- Oluline on panna alus ühisele Euroopa välispoliitikale, samuti tuleb edendada ühist kaitsepoliitikat. Luua tuleb ühine Euroopa piirivalvurite korpus;

- ELi eelarvest tuleb eraldada raha strateegiliselt oluliste uurimisprogrammide jaoks (nt nanotehnoloogia, taastuvenergia vallas) ning ELile peab jääma “strateegilist iseseisvust”;
- Mitmeid ettepanekuid tehti olemasolevatele eurosooni instantsidele uute pädevuste andmiseks ja uute asutuste loomiseks, nt Euroopa notatsiooni agentuuri rajamiseks (Bayrou 2012, 16-17).

Tabelist 4 (lk 31) ilmneb, et valimisprogrammis esitatud ELi puudutavate väidete ja ettepanekute toon oli võrdselt kas positiivne või neutraalne. Ainuke koht, mil ELiga seoses väljendati mingisugustki mure või rahulolematust, oli siis, kui muretseti, kas EL “leiab uuesti oma esialgse vabatahtlikkuse ja solidaarsuse inspiratsiooni või kas ta kaotab oma ainulaadsuse” (Bayrou 2012, 16).

Reformistlik positsioon

See kategooria esindab kõige paremini *Parti Socialiste*'i kandidaadi François Hollande'i positsiooni ELi suhtes. Tabelist 4 (lk 31) on näha, et Hollande'i valimisprogrammis räägitakse EList valdavalt neutraalses võtmes. ELi kujutatakse peamiselt areenina, kus teha koostööd ja edendada riigile olulisi poliitikaid. ELi poliitikate suhtes negatiivset hoiakut võib leida seoses kokkuhoiumeetmetega, mida ei peeta eurokriisile sobivaks lahenduseks. Valimisprogrammi järgi seisneb eurokriisi lahendus majanduskasvus ja töökohtades ning sellest lähtuvalt tuleb uuesti avada läbirääkimised seoses leppega, milleni riigid jõudsid 2011. aasta lõpus (Hollande 2012, 12). Selline taotlus varasemate vigade parandamiseks ühtib reformistliku positsiooniga. Olulisemad eurointegratsiooni edenemist puudutavad ideed, mida esitleti Hollande'i (2012) valimisprogrammis, on järgnevad:

- Eurokriisi lahendamise nimel peaksid riigid sõlmima vastutustundlikkust ja majanduskasvu toetava pakti ning looma “euro-kohustused”;
- ELi eelarve peab eraldama raha innovatiivsete tulevikuprojektide jaoks, nt roheline tehnoloogia vallas ning edendada tuleb “energia Euroopat”;

- Euroopa ühine põllumajanduspoliitika vajab ümbertöötamist ja põllumajanduse tuleviku nimel tuleb koostada “ambitsioonikas” eelarve;
- ELi kommertspoliitika vajab uuendamist, et tagada vastastikkus sotsiaal- ja keskkonnaküsimustes ja takistada ebaõiglast konkurentsi (Hollande 2012, 9-13).

Neutraalne positsioon

UMP esindaja Nicolas Sarkozy valimisprogrammi võib seostada selle kategooriaga, kuna programmis ei oldud otseselt eurointegratsiooni edenemise poolt ega vastu. Tabelist 4 (lk 31) on näha, et kui programmis räägiti EList, siis see oli kas neutraalses või negatiivses võtmes. Negatiivset hoiakut väljendati nt Euroopa Komisjoni suhtes, mis tahtis suurendada administratiivsetele kulutustele suunatud raha, samas kui riigid on pidanud rakendama eelarve osas kokkuhoiumeetmeid (Sarkozy 2012, 8). Kandidaadi peamised seisukohad seoses ELiga olid järgnevad:

- Kui ELi piiride kontrollimine ei parane, peab Prantsusmaa seadma ise sisse teatud piirikontrolli mehhanismid;
- Toetatakse ELi eelarve stabiliseerumist ja sellega ka nende kulutuste stabiliseerumist, mida riik teeb ELi arvesse;
- Euroopa ja ülejäänud maailma kaubavahetus peab hakkama toimima vastastikkuse põhimõttel. Kui seda ei suudeta saavutada, saavad Prantsusmaa avalikele turgudele ligipääsu ainult Euroopa firmad (Sarkozy 2012, 2-8).

Tõrjuv positsioon

See kategooria sobib esindama *Front Nationali* kandidaadi Marine Le Peni ja *Front de Gauche*'i kandidaadi Jean-Luc Mélenchoni positsiooni ELi suhtes. Viimase kandidaadi puhul toimub selline liigitus tugevate reservatsioonidega, sest kuigi Mélenchoni programm on väga negatiivne ELi suhtes selle praegusel kujul, ei mainita programmis otseselt EList lahkumist. Sellest lähtuvalt võib Mélenchoni programmi lisaks tõrjuvale positsioonile seostada ka reformistliku positsiooniga, kui laiendada reformimisele

kuuluvat ala peaaegu kõigele, mida EL endast tänapäeval kujutab. Taggarti ja Szczerbiaki käsitluse (vt lk 16) järgi võib kandidaatide valimisprogrammides väljendatud seisukohti seostada tugeva euroskeptitsismiga, sest taotletakse kas EList lahkumist või ELi põhimõttelist ümberkorraldamist, seda sisuliselt võimalikul viisil. Tabelist 4 (lk 31) avaldub, et mõlemas valimisprogrammis domineerivad toonilt negatiivsed väited ja ettepanekud, kuigi programmide vahel on oluline erinevus: Le Peni valimisprogrammis leidub ainult negatiivseid väiteid, Mélenchoni programmis tehakse aga ka toonilt neutraalseid ja positiivseid väiteid või ettepanekuid.

Le Peni (2012) valimisprogrammis leitakse, et riik peab uuesti haarama kontrolli oma piiride ja rahapoliitika üle. Kuna euro on majandusele ainult halvasti mõjunud, tuues endaga kaasa töötuse ja hinnatõusu, peab riik võtma uuesti käibele frangi (mis oleks kasutusel üheskoos euroga). Valimisprogramm taotleb ELi lepingu artikli 50 raames läbirääkimiste käivitamist, et töötada senised lepped ümber ning lõpuks väljuda „dogmaatilisest Euroopa konstruktsioonist, mis on täielikus kaoses“ (Le Pen 2012, 15). Euroopas tuleb esikohale seada riikide suveräänsus; riikidevaheline koostöö peab olema rahva huvides ning toimuma ühiste arusaamade ja vabatahtlikkuse alusel. Valimisprogrammis tehakse ettepanek Euroopa-ülese ühenduse loomiseks, mis toimiks neutraalsuse põhimõttel ning milles austatakse riiklikku suveräänsust ja õigust. Ühendusse võiksid olla kaasatud Venemaa ja Šveits, kuid mitte Türgi (Le Pen 2012, 15).

Mélenchoni valimisprogrammis ei taotleta EList väljumist, küll aga nõutakse ühenduse põhjalikku ümberorienteerimist. ELile tehakse etteheiteid seoses selle neoliberaalsete poliitikatega, mis toetavad vaba konkurentsi alade suurendamist ja omavad negatiivset mõju avalikele teenustele, samuti seoses kokkuhoiupoliitikatega. Kuna sellised poliitikad on põhimõtteliselt vastuolus poliitilise ühenduse poolt taotletuga, lubatakse peatada riigis selliste direktiivide rakendamine. Euroopa Keskpanga eesmärgid ja rahapoliitika vajavad muutmist ning institutsiooni iseseisvusele peab tehtama lõpp. Valimisprogrammis taotletakse nende ELi või eurosooni institutsioonide võimu kahandamist, mida pole demokraatlikul teel valitud, sest poliitikate loomisel tuleb austada suveräänsust ja rahva demokraatlikke otsuseid. Lisboni lepe tuleb tühistada, sest see lepe suruti rahvale peale ebademokraatlikul teel, samuti tuleb tühistada euro+ pakt (Front de Gauche 2012).

Valimisprogrammis leitakse, et Prantsusmaa peab võtma initsiatiivi, et EL saaks ümberorienteeritud uute põhimõtete alusel. ELis peab toimuma fiskaalne harmoneerumine, mis oleks vaid osa majandussektori ulatuslikust ümberkorraldamisest. Oluline on luua Euroopa fond, mis toetaks solidaarsust ning sotsiaalset ja keskkonnaalast arengut. ELi tasemel tuleb harmoneerida riikide seadusandlust sotsiaalsete ja poliitiliste õiguste vallas. Valimisprogrammis toetatakse direktiivi loomist, mis sätestaks, et teatud sotsiaalsete küsimuste osas tuleb ELi tasemel võtta kasutusele kõige progressiivsema liikmesriigi seadused, nt Rootsi poliitika abordi osas jne (Front de Gauche 2012).

4.2. 2017. aasta presidendivalimised

Nende presidendivalimiste esimest vooru iseloomustas kandidaatide valimistulemuste tasavägisus. Erinevalt 2012. aasta presidendivalimistest ei olnud 2017. aastal teise vooru pääsenud kandidaatide (Macron ja Le Pen) valimistulemused teistega võrreldes oluliselt suuremad. Nelja edukaima kandidaadi kogutud häälte protsent jäi vahemikku 19%-24%. Kaks kandidaati (Le Pen ja Mélenchon) kandideerisid nii 2012. kui ka 2017. aasta valimistel ning jõudsid mõlemal korral viie edukaima sekka. Võrreldes 2012. aastaga oli nii Le Peni kui ka Mélenchoni kogutud häälte protsent kasvanud (Conseil constitutionnel 2012a, 2017a). Kumbki 2017. aasta valimistel enim hääli kogunud kandidaatidest ei esindanud traditsioonilist peavoolu erakonda. Järgnevalt on esitletud 2017. aasta viie edukaima kandidaadi valimisprogrammide analüüsi tulemusi.

Maksimalistlik positsioon

See kategooria esindab kõige paremini *En Marche*'i esindaja Emmanuel Macroni seisukohta ELi suhtes. Valimisprogrammis väljendati positiivset hoiakut eurointegratsiooni suhtes ning tuleviku osas lubati panna alus „ambitsioonikale Euroopale, mis investeerib ja kaitseb“ (Macron 2017, 5). Valimisprogramm sisaldas mitmeid ettepanekuid eurointegratsiooni edendamiseks, kuigi nende ideede puhul ei räägitud otseselt rakendamise kiirusest. Macroni programmi mõned olulisemad ideed, mis puudutasid eurointegratsiooni edendamist, olid järgnevad:

- Sisse tuleb seada eurosooni parlament, mis otsustaks eurosooni eelarve üle. Samuti tuleb luua eurosooni majandus- ja finantsministri ametikoht;
- Digitaal- ja energiavaldkondades tuleb luua ühisturg. Riskikapitalifondi loomine toetaks Euroopa idufirmadesse investeerimist;
- ELis tuleb toetada kaitsekoostööd riikide vahel (toimuks vabatahtlikkuse alusel), mille raames tuleks luua kaitsefond, et rahastada nt ühise sõjavarustuse soetamist. Euroopa välispiiri kaitsmiseks tuleb luua 5000-st valvurist koosnev piirivalvevägi;
- „Euroopa projekti“ uuesti mõtestamise nimel võiksid Euroopa üleselt toimuda kodanike kogunemised. Nende kogunemiste tulemusena sündivate ettepanekute rakendamine on riikidele vabatahtlik, kuid mitte ühelgi riigil ei oleks õigust nende kogunemiste toimumist takistada (Macron 2017).

Tabelist 5 (lk 32) ilmneb, et valimisprogrammi ELi puudutavad väited ja ettepanekud olid toonilt üldiselt kas neutraalsed või positiivsed, ELi kritiseeriti vaid ühel korral. Nimelt peeti oluliseks muuta ELi töötajate lähetamist puudutavat reeglistikku, et lõpetada ebaõiglane konkurents sotsiaalsel tasandil (Macron 2017, 13). Sellist ettepanekut võiks seostada reformistliku positsiooniga, kuigi üldiselt oli valimisprogramm orienteeritud siiski maksimalistliku positsiooni poole.

Reformistlik positsioon

See kategooria esindab kõige paremini *Parti Socialiste*'i kandidaadi Benoît Hamoni ja *Les Républicains*'i kandidaadi François Filloni positsiooni ELi suhtes. Tabelist 5 (lk 32) ilmneb, et Hamoni valimisprogrammis oli ELi puudutavate positiivsete väidete osakaal suurem kui Filloni programmis. Samast tabelist on näha, et Filloni positsioon ELi suhtes jäi kokkuvõttes pigem neutraalseks. Mõlemad kandidaadid olid üldjoontes eurointegratsiooni poolt, kuigi mõlema valimisprogrammides esines ka kriitikat ELile. Nii Hamoni kui ka Filloni puhul võib täheldada ilminguid pehmest euroskeptitsismist, sest mõlemad avaldasid ELi suhtes rahulolematust nii üldisel tasemel kui ka konkreetsetes valdkondades.

Hamoni valimisprogrammis väljendati muret ELi killustumise ja ELi institutsioonide otsuste läbipaistmatuse pärast. Hoiatati, et ELi praeguste probleemide lahendus ei seisne majanduslikes kokkuvõttepoliitikates. Konkreetselt taotleti Dublini regulatsiooni ja ELi töötajate lähetamise direktiivi muutmist ning ELi eelarve ja maksustamise ümberkorraldamist, et vähendada senist ebaõiglust ja konkurentsi (Hamon 2017, 31-37). Samas toodi valimisprogrammis välja ettepanekuid eurointegratsiooni edendamiseks, millest mõned olulisemad on järgnevad:

- Eurotsooni valitsemise demokratiseerimise nimel peaksid selle liikmesriigid sõlmima uue leppe, mille üheks osaks oleks demokraatliku esinduskogu loomine;
- ELi liikmesriigid peavad suurendama koostööd kaitse- ja keskkonnavaldkondades. Terrorismi ohjeldamise nimel tuleks luua ühine Euroopa luureagentuur;
- ELis tuleb sisse seada mehhanism, millega sanktsioneerida neid riike, kes ei austa õigusriigi printsiipe. Samuti tuleb luua Euroopa Prokuratuur;
- ELil tuleb investeerida taristusse ja projektidesse, mis toetaksid taastuvenergiat, haridust, tervist jms. ELil on vaja uut strateegiat, mis puudutaks valdkondi nagu keskkond, energiaalane iseseisvus, taasindustrialiseerimine jne (Hamon 2017).

Filloni valimisprogrammis sai EL põhjalikumalt kriitikat kui Hamoni programmis. Selles programmis leiti, et EL on liiga tehnokraatlik ja aeglane ning ELi pidev tahe laieneda on ühendusele negatiivselt mõjunud. EL on kippunud nt jahinduse alal sekkuma asjadesse, mida peaks otsustatama riiklikul või regionaalsel tasemel, ning Euroopa inimõiguste konventsiooni senine tõlgendus Euroopa Inimõiguste kohtu poolt on riigile liiga piirav. ELi institutsioonid vajavad lihtsustamist ja EL peab võtma suuna riikide suveräänsuse suurema austamise poole (Fillon 2017). Mõned olulisemad ideed eurointegratsiooni arendamiseks, mis toodi Filloni valimisprogrammis välja, on järgnevad:

- Eurotsoonile tuleb luua juhatus, mis koosneks riigipeadest, ning üldsekretariaat. Samuti tuleb luua eraldi Euroopa Valuutafond ja Euroopa Prokuratuur;

- ELi digitaalne suveräänsus ja üldine küberturvalisus peavad olema tagatud. EL peab olema innovatsiooni edendajaks, toetades projekte nt tehisintellekti valdkonnas;
- ELis peab toimuma maksualane harmoniseerumine, et vähendada maksude optimeerimisest tulenevat kahju;
- ELil tuleb luua ühine poliitika asüülitaotlejate osas. ELi välispiiridel tuleb sisse seada süstemaatilised kontrollid ning Frontexile peab eraldama selleks vastavalt vahendeid;
- Europoli ja Eurojusti näol toimuvat koostööd peab tugevdama. EL peab toetama Euroopa kaitsetööstuse arengut (Fillon 2017).

Tõrjuv positsioon

See kategooria väljendab kõige paremini *Front Nationali* kandidaadi Marine Le Peni ja *La France insoumise*'i kandidaadi Jean-Luc Mélenchoni positsiooni ELi suhtes. Selline liigitus toimub teatud reservatsioonidega, sest kumbki valimisprogramm ei välista otseselt *igasugust* koostööd. Kandidaatide positsiooni ELi suhtes võib seostada tugeva euroskeptitsismiga, sest programmides nõuti kas ELi põhimõttelist ümberkorraldamist ja riigi ELi liikmelisuse referendumile panemist või taotleti sisuliselt ühepoolset koostöö lõpetamist (Le Pen 2017; Mélenchon 2017). Tabelist 5 (lk 32) ilmneb, et mõlemas valimisprogrammis räägiti EList valdavalt negatiivses võtmes.

Le Peni valimisprogrammis lubatakse taastada riigi suveräänsus, seda rahalises, legislatiivses jm valdkondades. Programmis taotletakse “riigipiiride taastamist”, millega kaasneks Schengeni alast lahkumine, ning “majandusliku patriotismi” sisseseadmist. Le Pen lubab vabaneda ELiga seotud avalikest kuludest ja piirangutest, mida EL seab Prantsuse majandusele, ning võtta riikliku kontrolli alla põllumajanduse subsideerimine. Valimisprogrammis toetatakse “iseseisvate riikide Euroopat, mis on rahvaste teenistuses”. Üheks oluliseks lubaduseks on algatada ELiga läbirääkimised, mille järel korraldatakse rahvahääletus, et otsustada riigi edasise ELi liikmelisuse üle (Le Pen 2017).

Mélenchoni valimisprogrammis heidetakse ELile ette selle poliitikaid, mis toetavad liberaliseerimist, vabakaubandust, ranget eelarve distsipliini ja avalike teenuste erastamist. Valimisprogrammis lubatakse väljuda sellistest ELi lepetest, mis toetavad eelnimetatud poliitikaid. Konkreetselt mainitakse stabiilsuse pakti ja ELi töötajate lähetamist puudutavat direktiivi, mille rakendamine lubatakse lõpetada, samuti taotletakse Euroopa Keskpanga põhjalikku ümberorienteerimist. ELi taseme kaitsekoostöös nähakse “sõjaks valmistumist” Ameerika Ühendriikide egiidi all. Mélenchon näeb kahte võimalikku teed, mida riik võib ELiga seoses järgida. Plaan A näeb ette läbirääkimiste pidamist, et jõuda ELi põhjaliku ümberkorraldamiseni – nende läbirääkimiste tulemus pandaks rahvahääletusele, et otsustada riigi edasine ELi liikmelisus. Plaani B osaks on peatada sissemaksud ELi eelarvesse ning allutada kapitali ja kaupade piiriülene liikumine riiklikule kontrollile (Mélenchon 2017, 20-21).

4.3. 2012. ja 2017. aasta presidendivalimiste võrdlus

Valimisprogrammides uuriti ELi puudutavate väidete ja ettepanekute arvu ning hoiakut, mida need ideed väljendavad. Alljärgnevas tabelis 4 on toodud välja 2012. aasta presidendivalimiste analüüsi tulemused:

Tabel 4. ELi puudutavate väidete ja ettepanekute arv 2012. aasta presidendivalimiste esimeses voorus kandideerinute valimisprogrammides, jaotatud vastavalt väljendatavatele hoiakutele

	Hollande	Sarkozy	Le Pen	Mélenchon	Bayrou
Positiivne	3	0	0	8	14
Neutraalne	7	4	0	19	14
Negatiivne	1	2	13	26	1

Valimisprogrammide analüüsi tulemused näitavad, et François Bayrou oli 2012. aasta viie edukaima presidendikandidaadi seast kõige positiivsem eurointegratsiooni suhtes. Bayrou programmis esitati ELile minimaalselt kriitikat ning positiivsete väidete proportsionaalne osakaal oli tema programmis suurim. Kaks kandidaati viiest (Hollande ja Sarkozy) jäid ELi suhtes üldjoontes neutraalseks. Kaks kandidaati viiest esitasid ELi

kohta rohkem negatiivseid väiteid kui neutraalseid või positiivseid väiteid (Le Pen ja Mélenchon). Le Peni ja Mélenchoni erinevus seisneb selles, et Le Peni väited ELi osas olid ainult negatiivsed, Mélenchoni valimisprogrammis tehti aga ka toonilt neutraalseid ja positiivseid ettepanekuid.

Alljärgnevas tabelis 5 on toodud välja 2017. aasta presidendivalimiste analüüsi tulemused. ELi suhtes kõige positiivsemaks kandidaadiks võib pidada Emmanuel Macroni, kelle valimisprogrammis oli toonilt positiivseid ja neutraalseid väiteid peaaegu võrdselt ning kellel puudus kriitika ELile peaaegu täielikult. Hamoni valimisprogramm oli üldiselt ELi suhtes samuti positiivne, kuigi tema programmis esines ka arvestataval määral negatiivseid väiteid. Filloni positsioon ELi suhtes jäi üldjoontes neutraalseks – tema valimisprogrammis esines kõige rohkem neutraalse tooniga väiteid ja ettepanekuid, positiivseid ja negatiivseid väiteid oli peaaegu võrdselt. Kahel kandidaadil viiest (Le Pen ja Mélenchon) oli ELi suhtes selgelt negatiivne positsioon.

Tabel 5. ELi puudutavate väidete ja ettepanekute arv 2017. aasta presidendivalimiste esimeses voorus kandideerinute valimisprogrammides, jaotatud vastavalt väljendatavatele hoiakutele:

	Macron	Le Pen	Fillon	Mélenchon	Hamon
Positiivne	9	0	14	0	11
Neutraalne	11	1	36	3	10
Negatiivne	1	9	10	12	6

Presidendivalimistel kasutatud valimisprogrammide analüüs on näidanud, et mõlemal valimisaastal said eurointegratsiooni puudutavate positsioonide tüpologia osas „täidetud“ maksimalistlik, reformistlik ja tõrjuv kategooria. Lisaks täideti 2012. aastal neutraalse positsiooni kategooria, mida 2017. aasta valimistel ei esinenud. Mõlemal valimisaastal oli ühel kandidaadil viiest teistest positiivsem hoiak ELi suhtes, esitades ühendusele minimaalselt kriitikat. Samamoodi olid mõlemal aastal kaks kandidaati viiest ELi suhtes selgelt negatiivselt meelestatud, liigitudes tugevate euroskeptikute hulka. Ülejäänud kaks kandidaati viiest jäid oma vaadetelt kuhugi nende kahe positsiooni vahele.

Maksimalistlikkuse kategooriasse liigitatud kandidaate (Bayrou ja Macron) võrreldes on näha, et mõlemad kandidaadid esitasid laiaulatuslikke ettepanekuid eurointegratsiooni edendamiseks, kuigi need ettepanekud olid sisuliselt küllaltki erinevad. Tabelite 4 ja 5 (lk 31-32) võrdlusest ilmneb, et kui 2012. aastal kandideerinud Bayroul oli toonilt positiivseid ja neutraalseid väiteid võrdselt, siis 2017. aastal kandideerinud Macronil saavutasid neutraalsed väited kerge ülekaalu.

Reformistlikkuse kategooriasse liigitati kolm küllaltki erinevat kandidaati: Hollande, Hamon ja Fillon. Kandidaate ühendab see, et kuigi kõik väljendasid mingil määral rahulolematust ELiga, pooldasid üldjoontes kõik ELi tasemel koostöö tegemist. Tabelitest 4 ja 5 (lk 31-32) selgub, et nende kolme kandidaadi võrdluses oli positiivsete väidete või ettepanekute proportsionaalne osakaal suurim Hamoni programmis; Hollande ja Fillon jäid kokkuvõttes pigem neutraalseks. Kandidaate võrreldes võib Hollande'i ettepanekuid eurointegratsiooni edendamise osas pidada vähem ulatuslikeks kui Hamoni ja Filloni omi. Nimelt viimased kaks kandidaati toetasid ELis mitme uue institutsiooni või agentuuri loomist, Hollande'il aga sellised ettepanekud puudusid.

Le Pen ja Mélenchon, kes osalesid nii 2012. kui ka 2017. aasta presidendivalimistel, liigitati mõlemate valimiste puhul eurointegratsiooni puudutavate positsioonide tüpologia järgi tõrjuvasse kategooriasse. Le Peni kriitika ELile jäi valimiste lõikes enam-vähem samaks, peamine muutus ilmnis EList väljumise osas. Kui 2012. aastal lubati käivitada läbirääkimised, mis päädinuks riigi EList väljumisega, siis 2017. aastal lisandus uus etapp referendumini näol.

Mélenchoni positsioonis toimus valimiste lõikes põhjalikum muutus. Tabelite 4 ja 5 (lk 31-32) võrdlusest ilmneb, et kui 2012. aastal esines kandidaadi valimisprogrammis arvestataval määral toonilt neutraalseid ja positiivseid ettepanekuid, siis 2017. aasta valimisprogrammi hoiak ELi suhtes oli peaaegu täielikult negatiivne. Valimiste lõikes jäi kriitika ELile üldjoontes samaks, peamine muutus toimus selle osas, kuidas plaaniti probleeme lahendada. 2012. aasta valimisprogrammis taotleti ELi põhjalikku ümberkorraldamist, kuid otseselt ei räägitud kordagi ühendusest väljumisest. Hilisemas valimisprogrammis esitati EList väljumist kui vägagi reaalsena stsenaariumit.

Valimisi võrreldes võib 2017. aasta presidendivalimiste puhul täheldada mõningast kasvu euroskeptiliste hoiakute osas. Nende kandidaatide puhul, kes ei kuulunud kõige

positiivsemate ega kõige negatiivsemate kandidaatide hulka (st reformistliku ja neutraalse kategooria esindajad), võib valimiste lõikes märgata pehme euroskeptitsismi ilmingute kasvu. Kõik kandidaadid, kes kuulusid reformistlikusse või neutraalsesse kategooriasse, kritiseerisid mingil määral ELi, kuid 2017. aasta kandidaatide kriitika oli põhjapanevam, väljendades ELi suhtes rahulolematust nii üldisel tasemel kui ka konkreetsetes valdkondades.

Valimiste lõikes võib samuti täheldada tugeva euroskeptitsismi süvenemist. Mélenchoni positsioon oli ELi suhtes tugevalt euroskeptiline mõlematel valimistel, kuid 2012. aasta programmis otseselt ei mainitud ELi lahkumist. Kandidaadi euroskeptilisus oli 2017. aasta presidendivalimisteks piisavalt süvenenud, et nende valimiste programmis oli ELi lahkumise teema juba sees. Mitte ükski kandidaat ei maininud 2012. aasta valimistel referendumit korraldamist, et otsustada riigi ELi liikmelisus, kuid 2017. aasta valimistel taotlesid referendumit korraldamist koguni kaks kandidaati viiest. Selline muutus võib olla selgitatav 2012. ja 2017. aasta presidendivalimiste vahel toimunud Brexiti referendumiga, mis võis olla kandidaatidele inspiratsiooniks.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli uurida Prantsuse presidendikandidaatide positsiooni Euroopa Liidu suhtes 2012. ja 2017. aasta presidendivalimiste esimese vooru näitel. Töös analüüsiti esmalt mõlemat valimisaastat eraldi ja seejärel võrreldi tulemusi, et tuvastada, kas positsioonides on valimiste lõikes toimunud mingis suunas muutus. Kandidaatide positsiooni teadasaamiseks analüüsiti mõlemal aastal viie kõige rohkem hääli kogunud presidendikandidaadi valimisprogramme.

Töö teises peatükis tutvustati teoreetilisi käsitlusi ELi puudutavatest parteipositsioonidest. Selles osas esitleti pehmet ja tugevat euroskeptitsismi eristavat käsitlust ning eurointegratsiooni puudutavate positsioonide tüpoloogiat, mis said töö analüütilise osa aluseks. Kõik kandidaadid liigitati nende vaadete alusel tüpologia kategooria(te)sse, mis esindasid nende positsiooni kõige paremini. Samuti rakendati mõnede kandidaatide vaadete väljendamiseks käsitlust pehmest ja tugevast euroskeptitsismist. Lisaks analüüsiti valimisprogrammide puhul ELi suhtes positiivsete, neutraalsete ja negatiivsete väidete või ettepanekute arvu, et hinnata programmide tonaalsust veelgi selgemini.

Valimisprogrammide analüüsi tulemusel leiti, et mõlemal aastal said eurointegratsiooni puudutavate positsioonide tüpoloogiast „täidetud“ kategooriad, mis esindasid maksimalistlikku, reformistlikku ja tõrjuvat positsiooni. Lisaks oli 2012. aastal esindatud „neutraalne“ kategooria, mida 2017. aasta valimistel ei esinenud. Mõlemal aastal liigitati üks kandidaat viiest „maksimalistlikusse“ kategooriasse, mida võib pidada tüpologia kategooriatest eurointegratsiooni suhtes kõige positiivsemaks. Valimisprogrammides esinevate väidete ja ettepanekute tonaalsuse analüüsi tulemused olid sarnased: mõlemal aastal eristus üks kandidaat, kes oli teistest positiivsem eurointegratsiooni suhtes ning kellel esines minimaalselt kriitikat ELile.

Analüüsi tulemusel liigitati üks kandidaat „neutraalsesse“ kategooriasse, milles kajastuv positsioon ei ole otseselt eurointegratsiooni edenemise poolt ega vastu, ning kolm kandidaati „reformistliku“ kategooria alla. Reformistlikku positsiooni esindavad kandidaadid olid üldjoontes eurointegratsiooni edenemise poolt, kuid samas nägid nad ka ELi senises arengus puudusi. ELi puudutava kriitika määr oli nende kandidaatide puhul erinev, kahe kandidaadi puhul kolmest tuvastati märke pehmest euroskeptitsismist.

Mõlemal aastal liigitati kaks kandidaati viiest „tõrjuvasse“ kategooriasse, mis esindab eurointegratsiooni suhtes kõige negatiivsemat positsiooni. Seda positsiooni esindavaid kandidaate seostati tugeva euroskeptitsismiga. ELi puudutavate väidete ja ettepanekute arvu analüüs näitas sarnast tulemust: mõlemal aastal esitasid kaks kandidaati viiest ELi suhtes rohkem negatiivse tooniga väiteid või ettepanekuid kui neutraalseid või positiivseid.

Valimiste lõikes toimunud muudatuste uurimisel leiti, et võrreldes 2012. aastaga võis 2017. aasta presidendivalimistel täheldada mõningast kasvu euroskeptitsismi osas. Mõlema kandidaadi puhul, kes liigitati 2017. aastal „reformistliku“ kategooria alla, võis täheldada märke pehmest euroskeptitsismist, mis on muutus võrreldes 2012. aastaga. Kõik kandidaadid, kes liigitati „reformistliku“ või „neutraalse“ kategooria alla, esitasid mingil määral kriitikat ELile, kuid 2017. aasta kandidaatide puhul oli see kriitika ulatuslikum, väljendades ELiga rahulolematust nii üldisel tasemel kui ka konkreetsetes valdkondades. Samuti võis valimiste lõikes täheldada tugevalt euroskeptiliste hoiakute süvenemist. Kui 2012. aastal taotles otseselt ainult üks kandidaat Prantsusmaa väljumist EList, siis 2017. aasta valimistel taotlesid seda juba kaks kandidaati. Muutus toimus ka retoorikas: kui 2012. aastal ei maininud ükski kandidaat referendumit korraldamist, et hääletada riigi ELi liikmelisuse üle, siis 2017. aastal käisid selle idee välja kaks kandidaati.

Kuna euroskeptiliste hoiakute kasv Prantsusmaal on aktuaalne teema, omades tähtsust nii riigi enda kui ka ELi perspektiivist, on põhjust uurida seda teemat edasi. Üks võimalus selleks oleks viia läbi mahukam uurimus, mille valim oleks suurem ja mille raames analüüsitaks pikemat ajaperioodi, et uurida pikemaajalisi trende poliitilise eliidi hoiakutes. Teema analüüsimisel võib lisaks valimisprogrammidele kasutada ka teisi allikaid, kogudes informatsiooni nt meediaartiklitest, kõnedest, debattidest jne. Samuti võib teema edasiarendamisel läheneda sellele mõnevõrra teise nurga alt, keskendudes ELi puudutavate positsioonide ja nendes toimivate muutuste *selgitamisele* (see on teema, millega antud bakalaureusetöö ei tegele). Üks võimalus selleks oleks viia läbi uurimus, mis käsitleks erakondade ELi puuduvat positsiooni seoses nende positsioonidega teiste konfliktidimensioonide suhtes (nt majandusalasel vasak-parem skaalal jne).

KASUTATUD KIRJANDUS

BBC. 2017. „French election 2017: Why is it important?“, 3. mai. <http://www.bbc.com/news/world-europe-39130072> (külastatud 9. mai, 2018).

Chrisafis, Angelique. 2017. „Emmanuel Macron vows unity after winning French presidential election.“ *The Guardian*, 8. mai. <https://www.theguardian.com/world/2017/may/07/emmanuel-macron-wins-french-presidency-marine-le-pen> (külastatud 9. mai, 2018).

Clavel, Geoffroy. 2017. „En Marche! devient La République en Marche: Catherine Barbaroux nommée présidente par intérim.“ *Huffington Post*, 8. mai. https://www.huffingtonpost.fr/2017/05/08/en-marche-devient-la-republique-en-marche-catherine-barbaroux_a_22075978/ (külastatud 24. aprill, 2018).

Cole, Alistair, Helen Drake. 2000. „The Europeanization of the French Polity: continuity, change and adaption.“ *Journal of European Public Policy* 7 (1): 26-43.

Conseil constitutionnel. 2002. „Décision n° 2002-111 PDR du 8 mai 2002“, 8. mai, <http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/francais/les-decisions/acces-par-date/decisions-depuis-1959/2002/2002-111-pdr/decision-n-2002-111-pdr-du-8-mai-2002.106537.html> (külastatud 20. mai, 2018).

Conseil constitutionnel. 2007. „Décision n° 2007-141 PDR du 10 mai 2007“, 10. mai, <http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/francais/les-decisions/acces-par-date/decisions-depuis-1959/2007/2007-141-pdr/decision-n-2007-141-pdr-du-10-mai-2007.108065.html> (külastatud 20. mai, 2018).

Conseil constitutionnel. 2012a. „Décision n° 2012-152 PDR du 25 avril 2012“, 25. aprill, <http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/francais/les-decisions/acces-par-date/decisions-depuis-1959/2012/2012-152-pdr/decision-n-2012-152-pdr-du-25-avril-2012.108521.html> (külastatud 20. mai, 2018).

Conseil constitutionnel. 2012b. “Décision n° 2012-154 PDR du 10 mai 2012”, 10. mai, <http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/francais/les->

decisions/acces-par-date/decisions-depuis-1959/2012/2012-154-pdr/decision-n-2012-154-pdr-du-10-mai-2012.108531.html (külastatud 20. mai, 2018).

Conseil constitutionnel. 2017a. “Décision n° 2017-169 PDR du 26 avril 2017”, 26. aprill, <http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/francais/les-decisions/acces-par-date/decisions-depuis-1959/2017/2017-169-pdr/decision-n-2017-169-pdr-du-26-avril-2017.148939.html> (külastatud 20. mai, 2018).

Conseil constitutionnel. 2017b. “Décision n° 2017-171 PDR du 10 mai 2017”, 10. mai, <http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/francais/les-decisions/acces-par-date/decisions-depuis-1959/2017/2017-171-pdr/decision-n-2017-171-pdr-du-10-mai-2017.148982.html> (külastatud 20. mai, 2018).

Constitution de la République française. <http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/constitution.asp> (külastatud 6. veebruar, 2018).

Drake, Helen. 2006. „France: An EU Founder Member Cut Down to Size?“ *European Integration* 28(1): 89-105.

Drisko, James W., Tina Maschi. 2015. *Content Analysis*. Oxford & New York: Oxford University Press

Eurostat. 2017. „Population on 1 January.“ <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tps00001> (külastatud 16. mai, 2018).

Flood, Christopher, Rafal Soborski. 2018. „Euroscepticism as ideology.“ *The Routledge Handbook of Euroscepticism*, toim. Benjamin Leruth, Nicholas Startin & Simon Usherwood. Abingdon & New York: Routledge, 36-47.

Grbich, Carol. 2013. *Qualitative Data Analysis: An Introduction*. Los Angeles & London: Sage Publications

Harmsen, Robert, Menno Spiering. 2004. „Introduction: Euroscepticism and the Evolution of European Political Debate.“ *Euroscepticism: Party Politics, National Identity and European Integration*, toim. Robert Harmsen & Menno Spiering. Amsterdam & New York: Rodopi, 13-35.

Hooghe, Liesbet, & Gary Marks. 2006. „Europe’s Blues: Theoretical Soul-searching after the Rejection of the European Constitution.“ *PS: Political Science & Politics* 39 (2): 247-250.

Katz, Richard S. 2008. „Euroscepticism in Parliament.“ *Opposing Europe? The Comparative Party Politics of Euroscepticism, Vol 2: Comparative and Theoretical Perspectives*, toim. Aleks Szczerbiak & Paul Taggart. Oxford: Oxford University Press, 151-180.

Knapp, Andrew, Vincent Wright. 2006. *The Politics and Government of France*. Fifth Edition. Abingdon: Routledge

Levy, Jonah D., Cindy Skach. 2008. „The Return to a Strong Presidency.“ *Developments in French Politics 4*, toim. Alistair Cole, Patrick Le Galès & Jonah D. Levy. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 111-126.

Lewis-Beck, Michael S., Richard Nadeau & Éric Bélanger. 2011. *French Presidential Elections*. Basingstoke & New York: Palgrave Macmillan.

Libération. 2015. „L'UMP devient «Les Républicains».“ 29. mai. http://www.liberation.fr/france/2015/05/29/sarkozy-annonce-que-l-ump-s-appelle-desormais-les-republicains_1319458 (külastatud 1. aprill, 2018).

Ministère de l’Intérieur. 2002. „Résultats des élections législatives 2002.” <https://www.interieur.gouv.fr/content/download/3382/34001/file/Leg%202002%20fract ions%20de%20commune%20T1-T2.zip> (külastatud 20. mai 2018).

Ministère de l’Intérieur. 2007. „Résultats des élections législatives 2007.” [https://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats/Legislatives/elecresult__legislatives_2007/\(path\)/legislatives_2007/FE.html](https://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats/Legislatives/elecresult__legislatives_2007/(path)/legislatives_2007/FE.html) (külastatud 20. mai, 2018).

Ministère de l’Intérieur. 2012. „Résultats des élections législatives 2012.” [https://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats/Legislatives/elecresult__LG2012/\(path\)/LG2012/FE.html](https://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats/Legislatives/elecresult__LG2012/(path)/LG2012/FE.html) (külastatud 20. mai, 2018).

Ministère de l'Intérieur. 2017. „Résultats des élections législatives 2017.” [https://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats/Legislatives/elecresult__legislatives-2017/\(path\)/legislatives-2017/FE.html](https://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats/Legislatives/elecresult__legislatives-2017/(path)/legislatives-2017/FE.html) (külastatud 20. mai, 2018).

Rozenberg, Olivier. 2013. “France: Genuine Europeanization or Monnet for Nothing?” *The Memberstates of the European Union*, toim. Simon Bulmer & Christian Lequesne. Oxford: Oxford University Press.

Startin, Nick, André Krouwel. 2013. „Euroscepticism Re-Galvanized: The Consequences of the 2005 French and Dutch Rejections of the EU Constitution.” *JCMS: Journal of Common Market Studies* 51 (1): 65-84.

Szczerbiak, Aleks, Paul Taggart. 2008. „Theorizing Party-Based Euroscepticism.” *Opposing Europe? The Comparative Party Politics of Euroscepticism, Vol 2: Comparative and Theoretical Perspectives*, toim. Aleks Szczerbiak & Paul Taggart. Oxford: Oxford University Press: 238-262.

Taggart, Paul, Aleks Szczerbiak. 2008. „Politics of Euroscepticism in Europe.” *Opposing Europe? The Comparative Party Politics of Euroscepticism, Vol 1: Case Studies and Country Surveys*, toim. Aleks Szczerbiak & Paul Taggart. Oxford: Oxford University Press, 1-15.

Usherwood, Simon, Benjamin Leruth & Nicholas Startin. 2018. „Conclusion: Euroscepticism and the European (dis)integration in the age of Brexit.” *The Routledge Handbook of Euroscepticism*, toim. Benjamin Leruth, Nicholas Startin & Simon Usherwood. Abingdon & New York: Routledge, 468-477.

Usherwood, Simon, Nick Startin. 2013. „Euroscepticism as a Persistent Phenomenon.” *JCMS: Journal of Common Market Studies* 51 (1): 1-16.

Vasilopoulou, Sofia. 2013. „Continuity and Change in the Study of Euroscepticism: Plus ça change?” *JCMS: Journal of Common Market Studies* 51 (1): 153-168.

Analiüisitud valimisprogrammid:

Bayrou, François. 2012. „La France solidaire.“ <http://www.mouvementdemocrate.fr/media/PDF/lafrancesolidaire.pdf> (külastatud 23. aprill, 2018).

Fillon, François. 2017. „Mon projet pour la France.“ https://www.force-republicaine.fr/wp-content/uploads/2017/04/PROJET_FRAN%C3%87OIS_FILLON_2017.pdf (külastatud 5. mai, 2018).

Front de Gauche. 2012. „L’humain d’abord. Le programme du Front de Gauche et de son candidat commun Jean-Luc Mélenchon.“ https://melenchon.fr/wp-content/uploads/2015/10/humain_dabord.pdf (külastatud 23. aprill, 2018).

Hamon, Benoît. 2017. „Mon projet pour faire battre le cœur de la France.“ <https://www.benoithamon2017.fr/wp-content/uploads/2017/03/projet-web1.pdf> (külastatud 8. mai, 2018).

Hollande, François. 2012. „Le changement c’est maintenant. Mes 60 engagements pour la France.“ http://www.ps29.org/IMG/pdf/Projet_FH2012.pdf (külastatud 24. aprill, 2018).

Le Pen, Marine. 2012. „Mon projet pour la France et les français.“ http://www.frontnational.com/pdf/projet_mlp2012.pdf (külastatud 22. aprill, 2018).

Le Pen, Marine. 2017. „144 engagements présidentiels.“ <http://www.frontnational.com/pdf/144-engagements.pdf> (külastatud 7. mai, 2018).

Macron, Emmanuel. 2017. „Programme. Emmanuel Macron président.“ <https://storage.googleapis.com/en-marche-fr/COMMUNICATION/Programme-Emmanuel-Macron.pdf> (külastatud 9. mai, 2018).

Mélenchon, Jean-Luc. 2017. „La Force du Peuple.“ https://avenirencommun.fr/app/uploads/2017/04/170404_programmeCourt_final.pdf (külastatud 11. mai, 2018).

Sarkozy, Nicolas. 2012. "Propositions de Nicolas Sarkozy pour une France forte." 5. april.

http://www.lafranceforte.fr/sites/default/files/programme_nicolas_sarkozy_2012_0.pdf
[*Internet archive*, arhiveeritud 7. april, 2012.
https://web.archive.org/web/20120407003014/http://www.lafranceforte.fr/sites/default/files/programme_nicolas_sarkozy_2012_0.pdf] (kõlastatud 5. mai, 2018).

CANDIDATES' POSITIONS TOWARDS THE EUROPEAN UNION AT THE FRENCH PRESIDENTIAL ELECTIONS OF 2012 AND 2017

Anna-Riin Meensalu

SUMMARY

The aim of this bachelor's thesis is to analyse the positions of presidential candidates towards the European Union (EU) at the French presidential elections of 2012 and 2017. In order to examine if and how positions have changed in the context of these two elections, the results from the analysis of both elections are compared. The presidential candidates' positions towards the EU are determined by analysing the electoral manifestos that they presented for the presidential elections. From both years, only the top five candidates (i.e. those who gathered the highest percentage of votes) from the first round of the elections are selected for analysis.

This thesis is comprised of four chapters. In the first chapter, a succinct overview is given of the historical role France has played in the European integration process. The political system of France is described, also the electoral system for presidential elections. The second chapter presents a brief "history of Euroscepticism". In this chapter, Taggart and Szczerbiak's theoretical dichotomy of hard and soft Euroscepticism is presented, also Flood and Soborski's typology of positions on EU integration. The third chapter gives an overview of the methods that are used to analyse the manifestos and the fourth chapter presents the results from the analysis.

The analysis employs mixed methods, so both qualitative and quantitative methods are used to analyse the manifestos. A qualitative approach is used to analyse the content of the candidates' views and proposals regarding the EU. As a result of this analysis, the candidates are classified into one or several of the categories of Flood and Soborski's typology. To further clarify the views of some of the candidates, the hard-soft dichotomy of Euroscepticism may be employed. A quantitative approach is used to analyse the general tone of the manifestos towards the EU – this is accomplished by counting the number of positive, neutral and negative statements or proposals regarding the EU in the manifestos.

The results from the analysis show that from the typology of positions on EU integration, the same categories (“maximalist”, “reformist”, “rejectionist”) were represented during both elections. The 2012 elections saw also the “neutral” category represented, but this was not the case for 2017. For both elections, one candidate represented the EU-maximalist position, presenting a positive view of the EU and giving minimal criticism in their manifesto. Similarly, two candidates represented the EU-rejectionist position for both elections, manifesting hard Euroscepticism towards the EU. The other candidates were somewhere between these two cardinally different positions.

By analysing the 2012 and 2017 elections comparatively, a growth in Eurosceptic attitudes can be noted. Both candidates who were classified under the “reformist” category in 2017, manifested some signs of soft Euroscepticism, which is a change from 2012. All candidates who were classified under the “reformist” or “neutral” category presented some criticism towards the EU, but the criticism presented by the 2017 candidates was more extensive. A deepening in hard Eurosceptic attitudes could also be noted by comparing the two elections. Only one candidate mentioned leaving the EU at the 2012 presidential elections, but by 2017 the number had grown to two. A shift in rhetoric was also seen: none of the candidates mentioned holding a referendum to decide the country’s EU membership in 2012, but in 2017 two out of five candidates presented this as something desirable.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Anna-Riin Meensalu (isikukood:.....), annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Kandidaatide positsioonid Euroopa Liidu suhtes Prantsusmaa 2012. ja 2017. aasta presidendivalimistel“, mille juhendaja on Martin Mölder (PhD)

1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 21.05.2018

(allkiri)